iudiciis ordinariis abbreuiantur; multo ma-
gis hoc caſu in ſummariis, nempe; & exe-
63 cutiuis, abbreuiari debent. non enim poteſt
magnum terminum dare, qui arctatum, &
limitatum habet, vt docet Bal. *in c.de cauſis*
*num.*11. & ibi Ab. *num.*6. per text. *ibi de off.*
deleg. latè comprobat, & reſoluit Guirond.
*in tract. de gabell.*4. *in prin. num.*7. *vſque ad*
*num.*14. teſtantes de praxi, optimè etiam
Bobadil. *in politi.lib.*2.*cap.*20.*à num.*29.*vſque*
*ad num.*32. dicentes, quòd iudex exequutor
non debet expectare, vt ſua expiret iuriſdi-
ctio, cùm tacitè ſibi videatur à ſuperiore
data facultas terminos arctandi, qui ſibi il-
los reſtrinxit, & limitauit. Facit optimè ad
propoſitum text. *in l.*1.*ff. de gland.legend.&*
*in l.*2.*tit.*3. *lib.*4. *recopil.* facit *l.*6. *tit.*18. *lib.*4.
recopil. Bart. *in d. l.*1. latè Felin. *in c. Eccleſ.S.*
*Mar. num.*32. *de conſtitutio.* quibus adde quæ
dixi 2.p.c.13.n.270.& ſuprà.

CAPVT XII.

Ab executore perperam ſententiam interpretante, appellationi emiſſæ an non deferens, vim faciat. vbi latè & vtiliter, quæ inter interpretandum præ oculis haberi debeant.

SVMMARIVM.

*Interpretari ſententiam an poſſit executor.n.*1.
*Interpretari & declarare is poteſt qui actum geſſit.n.*2.
*Interpretari & declarare verba dubia ſuæ ſcripturæ an poſſit notarius.n.*3.
*Succeſſor in officio & iuriſdictione an poſſit intentionem prædeceſſoris declarare.n.*4.
*Interpretari & declarare voluntatem defuncti non poteſt hæres.n.*5.
*Declarandi facultas non tranſit ad hæredes.n.*6.
*Interpretatio pendens ex mera voluntate, fieri non poteſt per ſucceſſorem.n.*7.
*Interpretatio pendens à iuris regulis, & principiis ex actis ſeu proceſſu, cuilibet iudici ſucceſſori pertinet.n.*8.
*Iudex delegatus ſubrogatus loco alterius delegati poteſt ſententiam prædeceſſoris interpretari ex veroſimilibus coniecturis, apparentibus ex actis & proceſſu, non autem ex mera voluntate.n.*9.
*Taxare expenſas quas ſibi taxandas reſeruauit prædeceſſor, poteſt iudex ſucceſſor.n.*10.
*Etiam ſi ſucceſſor ſibi reſeruauerit taxare expreſſo nomine proprio.n.*11.
Quia materia non poteſt concernere perſonam, ſed iuriſdictionem, dignitatem, & tribunal.ibid.
*Executor ſententiæ poteſt illius facere declarationem interpretatiuam.num.*12.
*L.ab executore.ff.de appell.declaratur. & n.*13.
*Poteſtas executoris regulatur à poteſtate ſuperioris mandantis.n.*14.*& ſeqq.*
*Interpretari ſuam ſententiam non omnes iudices ordinarij poſſunt.n.*15.
*Executor mixtus reſpicit merum imperium. numer.*16.
*Executor dicitur non qui ordinaria ſed delegata poteſtate aliquid exequitur.n.*17.
*Verba debent intelligi ſecundùm vulgarem modum loquendi.n.*18.
*Communis vſus loquendi præualet in interpretatione legis etiam diuinæ.n.*19.
*Interpretatio generaliter ſumpta in quinque ſpecies diſtinguitur, & quas.n.*20.
*Interpretationis ſpecies quis deduxerit.n.*21.
*Interpretatio ad duo capita reduci poteſt.n.*22.
Interpretatio propriè idem eſt quod congrua verbi vel orationis declaratio ſeu expoſitio.ibi.
Interpretatio largè capitur pro correctiua ſeu extenſiua. ibidem.
*Interpretationem correctiuam alius quàm Princeps facere non poteſt.n.*23.
*Interpretationem extenſiuam non poteſt facere iudex niſi circa acceſſoria & eodem die. n.*24.
*Interpretationem propriè, prout eſt congrua verbi & orationis declaratio, quilibet iudex poteſt facere.n.*25.
*Declarationem interpretatiuam non alterantem condemnationem præcedentem poteſt facere executor mixtus.n.*26.
*Declaratio interpretatiua ſententiæ facta per executorem, non inducit nouum grauamen. num.*27.
*Per declarationem interpretatiuam ſententiæ quod obſcurum eſt illuminatur & detegitur. num.*28.
*Interpretatiuæ declarationis qualitas eſt vt nihil noui inducat ſed actum præexiſtentem & præteritum oſtendit.n.*29.
*Declaratio ineſt actui declarato.n.*30.
*Declaratio retrotrahitur ad tempus principalis diſpoſitionis declaratæ.n.*31.
*Declaratio adeo inhæret diſpoſitioni vt cenſeatur emanaſſe cum illa eodem tempore.n.*32.
*Actum qui non poteſt facere poſt terminum, poteſt tamen factum declarare poſt illum. num.*33.
*Si actus qui declaratur eſſet validus, ſecus ſi eſſet nullus.n.*34.
*Interpretatiua declaratio debet eſſe congrua, ſcilicet quando verba eam patiuntur.n.*35.
*Verborum certitudo declarat certitudinem intellectus.n.*36.
*Verba præciſæ ſignificationis non poſſunt recipere aliam interpretationem.n.*37.
*Tametſi poſſint reſtringi & extendi intra limites ſignificationis.n.*38.

Interpre

*Interpretatiua declaratio ea eſt quæ addit qualitatem demonſtratiuam, non autem quæ alterat ſubiectum.n.*39.
*Interpretatiua declaratio ſuſtinetur facta circa circunſtantias actus, ſecus circa eius ſubſtantiam.n.*40.
*Interpretatio circa ſubſtantiam actus dicitur nouus actus & grauamen.n.*41.
Prout ſi ſententiæ puræ executor velit addere conditionem.ibidem.
*Declarationem interpretatiuam ſententiæ quotidie faciunt executores ſupremorum tribunalium abſque exceſſus reatu.n.*42.
*Executori cùm principale committitur, videtur declaratio interpretatiua etiam commiſſa.numer.*43.
*Declarandi facultas quæ venit acceſſoriè ad contractum, in hæredem tranſit cum ipſo contractu.n.*44.
*Ab interpretatiua declaratione iuſta & legitima facta per executorem, appellationi emiſſæ non eſt deferendum, ſicuti nec ab ipſa executione cui hæc ineſt declaratio.n.*45.
*Interpretationem non congruam verbis ſententiæ & minus legitimam facere executorem non patitur.n.*46.
*Interpretatiua declaratio debet fieri non perimendo ſed exprimendo.n.*47.
*Interpretatiua declaratio debet eſſe veriſimilis. num.*48.
*De vocabuli ſignificatione vbi tractatur, non eſt recurrendum ad arbitrium iudicis.n.*49.
*Interpretatiua declaratio debet fieri circa contenta in verbis ſententiæ, non autem extra limites verborum, quia illa dicitur in præiudicium tertij.n.*50.
*Ab executore perperam interpretante ſententiam velut excedente, appellationi emiſſæ eſt omnino deferendum.n.*51.
*Exempla plura huius doctrinæ redduntur obiter. n.*51.52.53.54.55.56.*&* 57.
*Interpretationis iniquitas executoris quo modo & ex quibus ſit probandum.n.*58.
*Interpretatio ea ſola executori permittitur quæ deducitur ex veroſimilibus coniecturis in proceſſu, verborum ſignificatione & natura attentis.n.*59.
*Interpretatio iuris tantum valet quantum propria verborum ſignificatio, quæ perinde habetur ac ſi eſſet expreſſa.n.*60.
*Interpretatio quæ ſubintelligitur iuris intellectiua dicitur non extenſiua.n.*61.
*Sententia debet interpretari prout de iure ferri debet, & ad iuris ſenſum referenda.n.*62.
*Verba iudicis debent intelligi ſecundum mentem iudicis.n.*63.
*In ſententia veniunt ea quæ legis diſpoſitione aut præſumptione ineſſe dicuntur.n.*64.
*Verba ſententiæ ſunt ciuiliter intelligenda. n.*65.
*Sententia debet interpretari vt non contineat iniuſtitiam.n.*66.
*Interpretatio facienda eſt vt ſententia iuſta appareat cùm iuſta præſumatur.n.*67.
*Interpretatio ſententiæ dubiæ ſumitur ex actis, cùm præſumatur lata ex cauſa in proceſſu deducta, & quæ ex eo apparet.n.*68.
*Acta ſunt vehiculum ad ſententiam, & ideo ſententia ex mente actorum aperitur.n.*69.
*Sententia præſumitur lata ex cauſa deducta in libello, & petitione, & iuxta illam erit interpretanda.n.*70.
*Agenti interdicto vti poßidetis, & ſuccumbenti, volenti poſtea agere ex noua turbatione contra eundem reum an ei obſtet exceptio rei iudicatæ.n.*71.
*Ex noua poſſeßione ſuperueniente datur rei vindicatio contra ſemel abſolutum.n.*72.
*Exceptio rei iudicatæ obſtat vbi datur identitas rei, cauſæ, & perſonarum.n.*73.
*Abſolutus reus conuentus interdicto vti poßidetis, ex eo, quia non eſt probata turbatio de nouo, poſt ſententiam turbanti non prodeſt res iudicata.n.*74.
*Contra reum ſemel abſolutum in interdicto vti poßidetis, ex eo quòd actor non probauit poſſeßionem ſuam ob nouam turbationem, non poteſt actor iterum agere.n.*75.
Niſi agat ex noua poſſeßione & ex noua cauſa. ibidem.
*Abſolutoria ſententia ex qua cauſa lata ſit in interdicto vti poßidetis, ſi nec ex ea nec ex actis appareat an ob nouam turbationem actori iterum agenti obſtet exceptio rei iudicatæ.n.*76.
*Interpretari debet ſententia in fauorem condemnati vt minus ei noceat.n.*77.
*Interpretatio facienda eſt in dubio contra eum qui ſe fundat in ſententia ſicut & in contractu.n.*78.
*In ſententia ſe fundans debet habere rem veram. num.*79.
*Abſolutoria ſententia in criminalibus ex qua cauſa ſit lata ex actis inueſtigandum eſt, vt diffinitiua aut interloquutoria ab obſeruatione iudicij dicatur.n.*80.
*Diſpoſitio etiam legalis à conſuetudine recipit interpretationem, cum qua iudicis poteſtas ſe conformare præſumitur.n.*81.
*Abſolutus reus ob non probatum delictum cenſetur ab obſeruatione iudicij, & iterum ex nouis indicijs poteſt reus moleſtari.n.*82. *& ſurſum.*
*Cauſa ex qua ſententia fuerit lata ſi ex ea nec ex actis appareat quæ præſumenda erit.n.*83.
*Sententia qua quis eſt condemnatus in exilium ex qua non appareat de quo ſenſerit, an de præciſo, an de voluntario, de præciſo intelligenda eſt.n.*84.
Cautionem vxori præſtare condemnatus vir ob eius ſæuitiam, aliàs fiet diuortium, an ſentētiæ

ſatisfaciet

ſatisfaciet præſtando cautionem etiam iuratoriam, & executor excedat illum præciſè ad fideiuſſores compellens.n.85.

Verba iudicis debent intelligi ſecundùm mentem iuris.n.86.

Cautio ſimpliciter ſumpta an de iure intelligatur de verbali obligatione tantùm cum hypotheca & bonorum obligatione.n.87.

Fideiuſſores non reperire maxima eſt difficultas excuſabilis ab obligatione præſtandi.n.88.

Sententia ſi ob impoſſibilitatem non poteſt adimpleri in eo ſuper quo lata eſt, exequitur in eo quo poteſt.n.89.

Sententia qua quis condemnatur ad conſeruandum fideiuſſorem ſuum indemnem ab alterius obligatione, ſi hæc fuerit extincta, quia compulſus ſoluit fideiuſſor, intelligitur vt ſolutum ſibi reſtituat.n.90.

Sententia abſoluens tutorem à tutela, intelligitur ab eius ratione reddenda ſuper quo actum fuit.n.91.

Condemnatus ad tradendum inſtrumentum debiti ſoluti, ſi non reperiatur, cogitur liberare victorem.n.92.

Cautio vbi à iure requiritur plena, ſufficiẽs, recta, aut competens, iuris interpretatione intelligitur de fideiuſſoria vel pignoratitia.n.93.

Cautio vxori præſtanda à viro ob eius ſæuitiam, debet eſſe ſufficiens.n.94.

Cautionem debet iudex recipere per quam mulier ſit magis ſecura à ſæuitia viri.n.95.

Interpretari debet ſententia vt in iuris diſpoſitione conformetur.n.96.

Verba ciuiliter ſunt intelligenda & applicanda pro portionalibus.n.97.

Verba ſententiæ indubia interpretanda iuxta naturam actionis intentatæ.n.98.

Sententia præciſè obligat.n.99.

Sententia vltrà non extenditur quàm importat verborum ſonus, quia tantum diſponit quantum loquitur.n.100.

Ex ſententia aliud infertur niſi, quatenus vis verborum & neceſſitas patitur.n.101.

Cautionem ad exigendam à viro præſtandam vxori, executor datus non excedit ſi illum præciſè compellat ad fideiuſſores vel pignora. num.102.

Cautionis ad præſtationem vt vir condemnetur, plurimum poteſt iudicis arbitrium.n.103.

Impoſſibile eſt obtinenti rem iudicatam præciſè ſatisfieri, conſulitur meliori modo quo poſſit. num.104.

Periculum vxoris ob viri ſæuitiam non recipit æſtimationem.n.105.

Cautionem præſtare vir condemnatus vel in defectum, fiat ſeparatio quoad torum, ſi fideiuſſores aut pignora non præſtet, poteſt ſententia exequi in ſeparatione.n.106.

Condemnatus ad centum quæ ſi non ſoluat condemnatur ad exilium, non ſoluendo ſit executio in ſecunda parte ſententiæ.n.107.

Clericus iniuriator condemnatus ad debitam honoris ſatisfactionẽ, executor an excedat illum adſtringens palidoniam recantare.n.108.

Iure canonico deficiente, recurrendum eſt ad leges & conſuetudines regni potiùs quàm ad Imperiales.n.109.

Palinodiam recantare non debet Clericus iniuriator, cùm nobilitatis priuilegio fungatur contra Bernar. Diaz communiter reprobatum.n.110.

Clerico iniuriatori iure Canonico oppoſita eſt pœna ad ſatisfactionem honoris iniuriam paſſi. n.111.& qualis, ibi.

Clericus condemnatus actione iniuriarum efficitur infamis.n.112.

Qui pro bono pacis non tamen ſeruata legis regiæ forma, verba ſatisfactoria dedit iniuriato, non efficitur infamis, quia tunc non dicitur ſe deſdicere.n.113.

Condemnati plures ſimpliciter intelliguntur pro rata condemnati, licèt vnuſquiſque in ſolidum fuerit per ſcripturam obligatus aut de iure.num.114.

Obligatio originalis licèt ſit concepta in ſolidum, ea tamen quæ oritur ex ſententia, eſt pro rata ſecundùm iuris diſpoſitionem.n.115.

Omiſſum ſeu non expreſſum in ſententia habetur pro omiſſo.n.116.

Tutores plures condemnati ſimpliciter ad reddendam rationem tutelæ, intelligitur pro rata in ſolidum.n.117.

Condemnati plures collitigantes ſimpliciter in expenſis vnuſquiſque tenetur pro parte ſua dumtaxat.n.118.

Sententia lata contra plures ſimpliciter, intelligitur contra quemlibet pro virili, & quantitate bonorum occupatorum.n.119.

Si ex ſexdecim obligatis inſolidum quatuor tantùm conuenti ſimpliciter condemnentur pro rata, condemnati intelliguntur habito reſpectu ad omnes obligatos, non ad ſolos condemnatos.n.120.

Quia in reſiduo abſoluti intelliguntur.n.121.

Quod fallit niſi iudex habuerit reſpectum ad libellum quo inſtatum fuerit omnes condemnari, in ſolidum omnes condemnati intelliguntur.n.122.

Qualitates omnes quæ inſunt in termino relato, repetuntur in termino referente.n.123.

Stylus tribunalium, quo eſt introductum vt ſententiæ dubiæ declaratio ſit petenda intra eundem diem naturalem, reprobatur.n.124.

Iudex non poteſt alterare & mutare ſententiam, aut eius ſubſtantiam.n.125.

Interpretationem extenſiuam facere poteſt iudex circa ſententiæ acceſſoria, puta fructus, expenſas, &c. & tunc non niſi intra diem naturalem.n.126.

L. Paul. la 2. ff. de re iud. interpretatur. ibid.

Interpretatiua declaratio verbi dubij, aut orationis confuſæ ſententiæ, etiam poſt diem naturalem peti poteſt. n.127.

Declarandi facultas præſcribitur etiam per mille annos.n.128.

Actum poſt aliquem terminum qui facere non poteſt, tamen poteſt iam factum declarare. num.129.

Sententiam licèt iudex mutare aut corrigere non poſſit, tamen poteſt declarare. n.130.

Executores rei iudicatæ è curiis Regiis emanati, poſſunt poſt longam temporis diſtantiam declarationem interpretatiuam ſententiæ dubiæ adhibere, ergo multo fortiùs Senatores qui eam tulerunt.n.131.

1 AB executore quomodolibet inter-
pretante, ſiue bene ſiue malè, ap-
pellationem interpoſitam licitam
eſſe, videtur probari, cùm ipſe ad interpre-
tandam ſententiam, quæ ſibi exequenda
committitur, careat poteſtate. Primò quo-
niam illemet debet declarare, & interpre-
tari, qui diſpoſuit, & actum geſſit. l. ex fa-
cto. ff. de vulg. & pupill. & ibi Bald. verbo in
text. ibi interpretari, vbi etiam Alexand. no-
ta. 2. Iſſ. 2. nota. ff. de vulga. & pupilla. l. Ne-
rati. ff. de regul. iur. l. fin. C. de leg. cap. inter alia
§. vt igitur. & ibi gloſſ. ſuper verbo, interpre-
tatio. de ſentent. excommun. & ibi Felin. imò
2 nullus alius poteſt declarare, niſi illemet qui
diſpoſuit. B. in l. edita. verſic. quandoque vol.
C. de eden. Bald. in l. fin. verſ. vlt. nota. C. de
legi. Iſſ. in l. inter ſtipulantem. §. ſi Stichum.
verſ. gloſſ. in verbo, actori. ff. de verbor. obligat.
Decius in cap. cùm veniſſent. verſ. & etiam no-
tandum eſt. de iudi. vt de notario interpretan-
3 te verba dubia ſuæ ſcripturæ, dicit Socin.
conſil. 94. verſic. præterea, & verſic. hæc omnia
volum. 1. Calcan. conſ. 48. verſ. tertiò quia, &
conſ. 69. verſic. tertiò quia. Alciat. in tract. præ-
ſumptio. in 3. reg. præſumpt. 13. numero 12. er-
go executor, qui ſententiam non tulit, in-
terpretari, & declarare ſententiam non po-
terit.

4 Secundò & fortiùs probatur. nam ſucceſ-
ſor in officio, & iuriſdictione non poteſt in-
tentionem ſui prædeceſſoris declarare. Bald.
in l. 2. verſ. ſed nunquid hoc poteſt. C. de ſenten.
ex breuilo. recit. & in l. edita. verſ. decimo oppo-
no C. de edendo. & in l. ſi vt proponis. verſic. ſed
nunquid nuncius. C. de executione rei iudic. B.
in l. inter ſtipulantem. §. ſi Stichum. verſ. idem
puto in iudice. ff. de verbor. obligat. Angel. in
l. ex facto. in princ. verſ. in textu ibi, ſolent in-
terpretari. vbi Immol. verſic. tertiò nota. ff. de
vulga. & pupill. Felin. in cap. per tuas. in 2. no-
ta. de ſimonia. & in cap. cum veniſſent. verſiculo
poteſtas interpretandi. & ibi Decius verſic. &
ſucceſſor in offic. de iudiciis. Lanfran. in cap. quo-
niam contra. in verbo, interlocutoria, verſiculo
vlteriùs dubitatur, de probatio. Rebuff. in l.
quod iuſſit 2. nota. numero 164. ff. de re iudic.
facit quod aliàs dicitur, hæredem non poſſe
voluntatem defuncti declarare, & interpre- 5
tari, vt exactiſſimè proſequitur Anton. Ga-
briel commu. concluſ. lib. 6. tit. de regul. iur. con-
cluſione 3. à num. 74. & ſeqq. & quòd facul-
tas declarandi non tranſeat ad hæredem 6
ſucceſſorem, de quo per Arias Pinell. in re-
peti. l. 2. C. de bonis ma. à n. 11. Couar. lib. 2. vari.
c. 18. Burg. de Paz in l. 1. Tauri à n. 423. & ali-
bi per Doctores, ergo executor facultatem
non habet interpretandi, aut declarandi, &
per conſequens illud faciens dicetur omni-
no excedere.

Sed iis non obſtantibus, contrarium ve- 7
rius cenſeo, cum fœdere diſtinctionis. nam
aut agimus de interpretatione, & declara-
tione, quæ fit, & pendet ex mera volunta-
te: & iſta non poteſt fieri per ſucceſſorem,
vt puta; quando iudex condemnauit ali-
quem in amputatione manus, qui poteſt in-
terpretari, an de dextera, an de ſiniſtra in-
tellexerit, vnde pendet voluntas eius, ideo
hæc interpretatio cùm non congruat ſuc-
ceſſori, in eum non tranſit, ſicut nec in hære-
dem, & ita procedunt Doctores ſuperiùs al-
legati, & alij adducti per mox citandos.

Aut agimus, & loquimur de declaratio- 8
ne, vel interpretatione, quæ eſt facienda
ex iuris regulis, & principiis, & ex veroſi-
milibus coniecturis, & ex actis, & deductis
in iudicio, & proceſſu; tunc talis interpre-
tatio ſucceſſori, & cuilibet iudici commit-
titur, & iure permittitur. ita diſtinguunt Bar.
in l. inter ſtipulantem. §. Stichum. & ibi Im-
mol. verſic. item prædicta procedunt, & verſ.
item adde. & ibi Alexand. in verſ. in gloſſ. in
verbo, actori. & ibi Iſſ. verſ. item per prædicta.
ff. de verbor. obligatio. Angel. in l. ab executore.
verſic. ideo autem. & ibi Immol. verſic. vlte-
rius iuxta prædicta. ff. de appellatio. Alexand.
in l. ex facto. verſiculo item addo ff. de vulg. &
pupil. Nicel. in concord. gloſſ. concord. 282. &
323. Barba. in conſilio 83. verſiculo tertiò re-
ſpondeo. volum. 3. Marian. in cap. fin. verſiculo
& ſicut actor. de libell. oblatio. Felin. in capit.
qualiter & quando. verſic. ſed aduerte diligen-
ter. colum. 14. & colum. 15. de accuſatio. & in
cap. cùm veniſſent. verſ. poteſtas interpretandi.
de iudiciis. Rebuff. in repeti. l. quod iuſſit. in
2. nota. numero 165. ff. de re iudic. Anton. Ga-
briel commu. concluſ. lib. 6. tit. de regul. iur. con-
cluſ. 3. num. 85. & ſuprà. & per B. vbi ſuprà.
& in l. terminato. C. de fructi. & litium ex-
penſ. & alios, tenet Auiles in cap. prætor. in

proœmio. verbo, ordenanças.à num. 19.vbi latè
refert Doctores vtriuſque partis, & de hac
diſtinctione ibi *verſ. ſed hoc non obſtante, opi-
nio B.* &c.

9 Et loquendo in delegato ſubrogato loco
alterius delegati mortui,aut impediti, poſt
alios probat Marqueſ. *tractatu de commi.* 1.
p. cap. 3. *ſub num.* 43. dum dicit, quòd cùm
ſubrogatus ad anteceſſoris inſtar habeatur,
ſi ſententia non conſiſtit in mera voluntate
declarantis, ſed in veroſimilibus, & con-
iecturis ex actis, & probationibus in cauſa
factis, ex quibus quid primus iudex ſenſe-
rit, apparet: poterit tunc ſucceſſor in com-
miſſionem ſententiam anteceſſoris declara-
re, quanuis aliter ſucceſſor anteceſſoris ſen-
tentiam declarare nequeat, *&c.*) & quòd
iudex ſucceſſor voluntatem prædeceſſoris
poſſit ex veroſimilibus coniecturis,& quan-
do eſt congrua interpretatio, ſeu declara-
tio, declarare, latiſſimè plurimos congerit
Mier. *tractatu de maiora.* 1. *p. quæſtione* 44.
numero 94. *&* 95. & iterum latiùs *à num.* 99.
cum ſeqq. de qua interpretatione latiùs poſt-
modum agendum eſt.

10 Hinc eſt, vt expenſas, quas ſibi taxan-
das, & declarandas in ſententia reſeruauit
iudex, poterit ſucceſſor declarare, & ta-
xare.B.*in l. ab executore. verſiculo quæro vtrùm.
ff. de appellat.* & poſt alios Bur. de Paz *in l.*
1. *Tauri. ſub numero* 427. Petrus de Ferrara
*in prax. in forma libell. in action. reali. verbo,
expenſæ præſentis cauſæ. num.*16. *& ſeqq.*Auil.
vbi proximè num. 21. quod etiam intelligit,
11 etiam ſi iudex prædeceſſor reſeruauit ſibi
taxationem expenſarum expreſſo nomine
proprio, vt tenet etiam B. *in d. l. ab executo-
re ſingulariter.* Abb. *in d. cap.* 1. *de ijs quæ vi
metúſve cauſa. num.*8. Lanfr. *in repeti. cap.quo-
niam contra.de proba.*12.*p. expenſæ. numero* 13.
reddentes rationem, quòd materia non po-
teſt concernere perſonam, ſed dignitatem,
iuriſdictionem & tribunal.

12 Et quòd executor, cui exequenda ſen-
tentia committitur, poſſit facere huiuſmo-
di declarationem interpretatiuam(licèt Do-
ctores in ſpecie hanc difficultatem non tra-
ctent) probatur ex optimo text. *in l. ab exe-
cutore* 4. cuius ſunt verba: ab executore ſen-
tentiæ appellare non licet, ſed ab eo, qui
malè ſententiam interpretari dicitur, ap-
pellare licet, &c.) *ff. de appellat.* & ita illum
text. intelligunt in executore, gloſſ. *in l. ab
executione. C. quorum appella. non recipi. verbo,
excedat*, & optima gloſſ. *in cap. quoad conſul-
tationem. de ſententia & re iudic.* quæ inter
modos, quibus excedere dicitur executor,
formam mandati, hunc malæ interpretatio-
nis ſententiæ numerat. ita etiam illam pa-
riter intelligunt, & clarè Petrus de Ferrara
*in ſua pract. in forma executio. ſententiæ diffi. in
verbo, publico. numer.* 11. *verſic. ſed pone quod
talis executor. fol. mihi* 283. *in poſteriori im-
preſſione*, & per Petrum Iacobi. *in rubrica de
actio.in factum ex re iudic.§. modus autem exe-
cutionis, colum.* 4. *in ſua praxi*, & poſt alios ita
intelligit Rebuff. *in conſtitu. Gall. tom.* 1. *tit.
de ſententiar. executio. artic.*7. *gloſſ.*14. *num.*8.
& idem, licèt promiſcuè, & aliquatenus
confusè, Eſcacia *de appella. quæſtione* 17. *li-
mi.*10.*n.*52.

Nec huic obſtant verba *dictæ l. ab execu-* 13
tore, quæ ſequuntur, *ibi*, ſi tamen is pote-
ſtatem interpretandi habuit, velut præſes
prouinciæ, aut procurator Cæſaris,*&c.*)quæ
videntur reduci ad iudicem ordinarium in-
terpretantem. cui multipliciter reſponde-
tur, quòd cùm lex à princip. loquatur de
executore, de eo debet ibi intelligi, qui
executor, eiúſque poteſtas regulatur à po-
teſtate ſui ſuperioris eum mandantis, &
quoad executionem coæqualis ſit poteſtas, 14
& vnamet iuriſdictio, cùm illum repræſen-
tet. *l.* 1. §. *qui mandatam. ff. de off. eius cui
man. eſt iur.* bene B. *in d. l. ab executore. nu-
mero* 12. Petrus de Ferrara *in praxi. in form.
libel. in actio. reali. verb.& expenſ. ſub numero*
17. & quòd poteſtas delegati reguletur à
poteſtate delegantis, latè diximus ſuprà hac
4. part. cap. 6. per totum, & cùm non om-
nes iudices ordinarij poſſunt ſuam ſenten-
tiam interpretari, vt per gloſſ. B. & Docto- 15
res *in d. l. ab executore*, ideo addit text. illa
verba prædicta, ac ſi dixiſſet, dummodo
miſſus ſit executor ab eo, qui poteſtatem
habet interpretandi, *&c.* hoc eſt, à præſide
prouinciæ, quia tunc velut ipſe habet po-
teſtatem, hoc eſt, ac ſi ipſe fuiſſet (vt di-
ctum eſt.) Hanc interpretationem ſequitur
etiam gloſſ. *in l. ſi vt proponis. verbo, execu-
tor. C. de executione rei iudic. verbo, executor.*
maximè, quia executor mixtus(de quo huc-
uſque ſemper loquor, non de mero) reci-
pit merum imperium, prout eſt excommu- 16
nicare, vt poſt alios latè Nauarr. *in repeti.cap.
cùm contingat,corolla.*6. *verſiculo ſextò infertur.
& in* 4. *nullitatis cauſa. per totam.*

Et inſuper,quia *d. l. ab executore.* loquitur 17
de executore, & executor dicitur non qui
ordinaria poteſtate, ſed delegata, aliquid
exequitur. *d. l. ſi vt proponis.* & ibi gloſſ. *ver-
bo, executor.* & hæc eſt iuris, & vniuerſi vul-
gi ſignificatio, vt non ordinarius, ſed dele-
gatus ad exequendum dicatur, & ita ſecun- 18
dùm vulgarem modum loquendi *d.l. ab exe-
cut.*intelligenda eſt *l.cum de laminis.§.aſinam.
ff.de fundo inſtruct.l.*1.*ff.de flamin.*optim.tex.*in
l.Labeo.*& ibi notat B.*ff.de ſupel.lega.l.libror.§.*

quod autem Caſsius. ff. de leg. 3. & ibi B. text.
iuncta gloſſ. *in c. vnico, de iniuriis lib.* 6. text.
in cap.vnico. §. *porrò.de ſtatu regul. eod. lib. c.ex
literis* 1.& ibi Doctores *de ſponſali.*text.*in cap.
maiores. circa medium, de baptiſmo*; latiſſimè
19 multa congerit Euerar.*in l.lega.loco* 7.dicens
poſt alios, quòd in interpretatione legis, &
cuiuſcunque diſpoſitionis, etiam diuinæ,
communis vſus loquendi præualet propriæ
ſignificationi.

Et facit, quia cùm gloſſæ & Doctores ſu-
periùs citati dicant, admittendam eſſe ap-
pellationem ab executore, perperam inter-
pretante ſententiam, quia excedit, intel-
ligi debent de delegato, & non ordinario,
ſi credimus Parlador. *lib.* 2. *rerum quoti. cap.
fin.*2.*p.* §. 3. *numero* 9. dicens exceſſum ca-
dere in delegato, non in ordinario, de quo
vide quæ latè diximus hac 4. p. cap.3. à nu-
mero 105. & quòd executor, cui exequen-
da ſententia committitur, poſſit facere de-
clarationem interpretatiuam, ex ſequenti-
bus clarè apparebit.

20 Pro cuius rei maiori declaratione breuiſ-
ſimè eſt ſciendum, interpretationem gene-
raliter ſumptam, in quinque ſpecies poſſe
diſtingui, nempe, alia eſt interpretatio de-
claratiua, alia intellectiua, alia correctiua,
alia extenſiua, alia reſtrictiua, de quorum
ſingula natura, & effectu latè proſequitur
Mantica *in tractatu de ambig. conuentio. lib.*1.
*tit.*16. *pertotum.* Ioan. Petrus Ferrarien. au-
tem *in ſua praxi, in forma executio. ſententiæ
diffini. verbo, publico nuntio. num.*12. *fol. mihi*
284. *in nouiori impreſſione*, interpretationem
21 ad tres duntaxat ſpecies reducit, nempe,
correctiuam, extenſiuam, & verbi oratio-
nis congruam expoſitionem, & declaratio-
nem. Quam diuiſionem in propoſito etiam
ſequitur poſt alios Auiles *in cap. prætor. in
proœmio ſub numero* 19. & has etiam adhuc
22 ad duo tantùm reducit capita Euerar. *in lo-
cis lega. in loco* 35. *à ratione legis larga, ampla,*
&c. *verſic. vno modo propriè*, dicens, quòd
iſte terminus (interpretatio) ſumitur duo-
bus modis, vno modo propriè ſecundùm
eius propriam ſignificationem, & tunc in-
terpretatio idem eſt, quod congrua, verbi,
vel orationis, declaratio, ſeu expoſitio, alio
verò modo capitur largè, pro interpretatio-
ne correctiua, reſtrictiua, ſeu extenſiua, qui
omnes in comprobationem aliqua addu-
cunt videnda,quæ omitto.

23 Hoc ſuppoſito, dicunt Ferrar.& Auil.*vbi
proximè*, poſt alios Doctores, quòd inter-
pretationem correctiuam alius quàm Prin-
ceps facere non poteſt, extenſiuam autem
24 non poteſt facere iudex, niſi eodem die cir-
ca acceſſoria, vt expenſas, & ſimiliter, &
tunc eodem die non aliter, iuxta *l. Paul. ff.
de re iudi.*

Interpretationem autem propriè ſum- 25
ptam, & ſecundùm eius veram ſignificatio-
nem, quæ verſatur, & eſt congrua verbi,
& orationis, declaratio, & expoſitio, quem-
libet poſſe iudicem facere; probant prædi-
cti Doctores; & quòd executor mixtus, cui
rerum iudicatarum executio committitur, 26
poſſit facere huiuſmodi declarationem in-
terpretatiuam, non alterantem condemna-
tionem præcedentem ſententiæ vniuerſa-
lis, & generalis, tenet in terminis optima
Rotæ deciſio 100. *ex nouem p.* 1. *diuerſ.* mi-
rabiliter Gratian.*in diſcepta. forenſ. tom.*1.*cap.*
333.*per totum à prin.* Sigiſmund. Eſcac. *tra-
ctatu de appella. quæſtione* 17.*limit.*10.*num.*55.
& alij, quos longa manu congeſſimus, vbi
de materia ſuprà hac 4. p. cap. 10. de liqui-
datione numero 7. & ſeq.verſic. quo ita co-
gnito. & à princ. reddentes rationem, quia 27
non facit executor hoc caſu nouum aliquod
grauamen, cui conuenit quod dicit Cardin.
in clementi. fin. in princ. quæſtione 5. *in fi.verſ.
regulariter tamen. de pœniten.& remiſ.*Felin.*in
cap. non poteſt. verſ. & ideo pulchra. de re iudic.*
Anton. Gabriel Roman.*commu. concluſ. lib.*6.
tit. de regul. iur. concl. 3. *numero* 42. & prædi-
ctam eandem rationem reddunt etiam Pe-
trus Ferrar. & Auiles cum aliis *vbi proximè*,
vt per hanc declarationem interpretatiuam
nihil noui inducitur, ſed quod obſcurum 28
eſt, & coopertum detegitur, & illumina-
tur, per text. *in l. hæredes palàm.* §. *ſed ſi no-
tam ff. de teſtam.* ſed in propoſito mirabilis
eſt text. *in l. adeò.* §. *cum quis alieno. ff. de ac-
quirendo rerum domi.* ibi, qui excutit ſpicas
non nouam ſpeciem facit, ſed eam, quæ eſt
detegit.)

Et generaliter hæc eſt qualitas, & natu- 29
ra huius declarationis interpretatiuæ, vt ni-
hil nouum inducat, nec declarans nullum
actum de nouo diſponat; ſed factum præ-
exiſtentem, & præteritum oſtendit. *l. à ſe
toto ff. de heredi. inſtitu. l. vnum ex familia.*
§. *ſi de falcidia. ff. de legat.* 2. *clem.* 1. *de iure
pa. d. l. hæredes palàm.* §. *ſed ſi notam. d.l.adeò.*
§. *cum quis.* B. *in l. ab executore. numero* 7.*ver-
ſiculo quandoque interpretatio ponitur. ff. de ap-
pellat.* Bald. *in l. cum teſtament. in fin. l. de ma-
numiſ. teſtam.* Decius *in l. edita numero* 47.
C. de edendo. Immol. *in d. l. hæredes palàm d.*
§. *ſed & ſi notam.in* 2. *nota.* & ibi Paulus Ca-
ſtrenſ. *in princ. verſiculo quid autem.* Roman.
verſic. nota vlteriùs, & ibi Areti. *in* §. *ſi quid*
1. *nota.* Bald. *in l.* 1. *verſiculo quæro quod teſtes
C. de codicillis.* Fulgoſ. *conſilio* 147. *verſiculo
ad ſecundum.* Roman. *in l.*1.§. *ſi quis ſimplici-
ter ff. de verbor. obligatio.* Salicet. *in l. leg. &*

conſtitut. oppoſitio. 1. C. de leg. Roman. conſilio
482. Domini. in proœmio ſexti. in fin. princip.
verſ. nota optimum text. Cardi. in c. ſi. verſic. ſi
verò diſponit. de conſtitutio. Immol. in clemen. 1.
verſ. gloſſa cecidiſſe. de ſequeſtratio. poſſ. & fru-
ctuum. Federi. de Senis conſ. 112. Iſſ. in l. non
dubium nota. 6. C. de leg. Socin. conſ. 214. verſ.
ſed huic obiectioni. Barboſ. conſil. 18. verſ. ecce
autem volum. 1. Felin. in cap. ſuper quæſtio. de
offic. delegati. & in cap. qualiter & quando. el 1.
verſic. & pro iſta fallentia. de accuſation. & in
cap. non poteſt verſic. facit gloſſ. ſingularis de re
iudi. Decius in l. edita num. 47. C. de edendo.
& in l. 1. C. de impuberum. Hippoly. de Mar-
ſil. in l. 1. §. ſi quis vltro. verſ. vlterius ſcies ff.
de quæſt. Purpur. in l. 1. num. 38. ff. ſi cert. peta.
Rebuff. in l. quod iuſſit in 2. nota. num. 154.
ff. de re iudi. Brunus in tract. de for. in tit. quas
res, perſonas, & quot caſus, &c. verſ. vbi autem
tractemus, & verſ. interdum diſpoſitio. Anton.
Gabriel communi. concluſio. tit. de regul. iur.
concluſ. 3. à num. 1. qui etiam à num. 9. aſſerit,
30 quòd declaratio ineſt actui declarato, ac
ideo quòd declaratio retrotrahitur ad tem-
pus principalis diſpoſitionis, quæ declara-
31 tur, qui in comprobationem multos addu-
cit Doctores, & doctrinas videndas. Mantic.
in tractatu de contracti. lib. 1. tit. 16. numero 7.
32 tom. 1. & declaratio adeò inhæret diſpoſi-
tioni, vt cenſeatur emanaſſe cum illa eodem
tempore. Petrus Surd. deciſione 21 per totam.
Gratian. diſceptatio. forenſi. tom. 1. cap. 147.
num. 2.
33 Et ex hoc fonte fluit, quòd ille, qui poſt
aliquem terminum non poteſt aliquid face-
re, poteſt tamen factum declarare, Bald. in
d. §. ſed ſi notam. verſ. item eſt argumentum,
& in l. tres denuntiationes. in fin. C. quomodo
& quando iudex. & in l. 1. §. huius ſtudij. verſ.
& eſt argumentum ff. de iuſtitia & iur. Domi-
ni. in proœmio 6. decretal. in fin. prin. verſiculo
& nota optimum text. & in cap. cognoſcamus in
fin. verſic. & nota incidenter 34. d. Archidiac.
in cap. 1. verſiculo eadem gloſſ. 13. quæſtione 1.
Ioan. Andr. in additio. ad Speculato. in titulo
de teſtib. §. nunc videndum. verſicul. hoc etiam
nota. & in regul. in generali. verſ. vltimò quæ-
ritur. de regul. iur. in 6. Areti. in l. edita. verſ.
circa primum conclude. C. de edendo. Salicet.
in l. qui fun. verſic. & faciunt prædicta ff. de
contrahend. emptio. Barba. conſilio 18. verſiculo
ecce nunc. volum. 1. Anton. de Bu. in cap licet
cauſam. verſic. ex ijs deciditur. de probatio. Af-
flict. in conſtitutio. ſuper rubricam de except. di-
lato. num. 7. Feli. in cap. 2. verſic. item illa fal-
lentia. de libel. oblatio & in c. qualiter & quan-
do. verſic. adde etiam hic. de accuſatio. & in cap.
paſtoralis. verſiculo declarari poteſt. de exceptio.
& in cap. ſuper quæſtio. de offic. deleg. Ruin.
conſilio 189. verſic. quintò prædicta confirman-
tur. volum. 1. Rebuff. in l quod iuſſit 2. nota.
num. 154. & num. 158. de re iudic. Petr. Surd.
latè deciſione 21. per tot. Gratia. diſceptatio. fo-
renſ. tom. 1. cap. 147. num. 2. Anton. Gabriel
commu. conclu. lib. 6. tit. de regul. iur. concluſ. 3.
num. 6 qui num. 8 declarat, quando actus, 34
qui declaratur, erat validus, ſecus ſi fuiſſet
nullus.
Et iſthæc declaratio interpretatiua debet 35
eſſe congrua. & tunc talis dicetur, quando
verba eam patiuntur, & conueniunt ſecun-
dùm propriam ſignificationem. Alexand.
in l. diuortio. verſic. & primò quia. ff. ſoluto ma-
trimonio. Socin. in l. poſtquam liti. in 1. nota. C.
de pactis. ſentit Bald. in l. nota. 4. C. de legib.
B. in l. 1. C. de impub. & aliis. Iſſ. in l. quamuis
numero 2. eodem tit. Bald. in l. 1. eodem titulo.
Petr. Ferrarienſ. in practi. in forma executio-
nis ſententiæ diffi. §. publico nuntio. ſub numero
12. Mantica in tractatu de contracti. d. lib. 1.
tit. 16. numero 10. qui num. ſeq. inquit, quòd
certitudo verborum declarat certitudinem 36
in intellectu. poſt Bald. & Crauet. conſil. 4.
numero 21. ac verba præciſæ ſignificationis 37
non poſſe recipere aliam interpretationem.
B. in l. 3. numero 2. C. comminatio. vel epiſtol.
tametſi rationabiliter poſſint extendi, & re- 38
ſtringi, intra limites tamen ſignificationis.
Bart. poſt gloſſ. in l. ſtipulatus ſum. in princ.
& Iſſ. numero 3. & 4. de verbor. obligatio. idem
ſcribit Iſſ. in l. liber homo. in princip. numer. 2.
eodem titulo. Iſſ. in l. omnes populi. ff. de iuſti.
& iur. in 2. lectur. verſ non omitto tamen. Pur-
pura. in l. edita. verſ. & recipitur huiuſmodi de-
claratio. C. de edendo.
Et dicitur declaratio interpretatiua illa, 39
quæ addit qualitatem demonſtratiuam, non
autem, quæ alterat ſubiectum. Bald. in l.
heredes palàm. d. §. & ſi notam. verſiculo 3.
nota. & ibi Immol. in §. ſi quis poſt. verſiculo
item nota. & ibi Areti. in 4. nota. Anto. Ga-
briel communi. concluſio. lib. 3. tit. de regul. iur.
concluſione 3. numero 47. & 48. & conducit
quod ipſe dicit ibi numero 61. quòd hæc de-
claratio interpretatiua ſuſtinetur, quando
fit circa circunſtantias, ſecus autem quan- 40
do fieret circa ſubſtantiam actus, poſt An-
gel. in d. §. ſi quis poſt. verſiculo vel dic quia
imo. & ibi Paul. Caſtrenſ. verſic. nota ex pri-
ma parte. & ibi Cuman. notabil. 1. ff. de teſtam.
& clariùs dixit Anani. conſilio 84. verſic. &
propterea licet. Petrus de Ancara. conſilio 127.
verſic. non obſtante. cap. nouit. Iſſ. in l. Lucius
verſiculo tu ergo vltra. ff. de vulgari. & in l. in
teſtam. verſic. 3. in contrarium facit. C. de teſtam.
milit. & conſilio 56. verſiculo tertiò reſpondetur.
volum. 3. Decius in l. 1. verſic. & ad propoſi-
tum noſtrum. in l. edita num. 49. C. de edendo.
Roma.

Roma. conſilio 45. per totum. Bald. conſilio 94.
ſententia primo loco lib. 4. Cardinal. Tuſc. pra-
cticar. concluſ. tom. 7. litera S. concluſione 123.
numero 4. & numero 6. qui in propoſito bene
41 loquitur, qui omnes nouum actum & no-
uum grauamen vocant hoc interpretatio-
nis genus, exemplum reddens Tuſcus poſt
alios, quando puræ ſententiæ vult execu-
tor conditionem addere, quia cùm inter-
pretatio declaratiua, vt talis ſit; non debeat
augere, nec minuere ſubſtantiam ſenten-
tiæ, nec eam alterare vltra idem, quod ſub
verbis dubiis, aut iuris intellectu conti-
netur.
Quæ doctrina optimè declaratur ex de-
42 ciſione Rotæ 100. ex nouem p. 1. diuerſo. Gra-
tian. diſcepta. foren. tom. 1. cap. 333. Eſcacia
de appella. quæſtione 17. limi. 10. num. 55. &
alij adducti hoc lib. 4. cap. 10. poſt princ. à
num. 10. & ſuprà, & plurima, ne dicam infi-
nita, exempla huius declarationis interpre-
tatiuæ factæ per executorem, ſecundùm na-
turam, & ſignificationem verborum, & cir-
ca alia vſque ad refectionem, inuenis in om-
nibus capitibus præcedentibus, præcipuè
cap. 9. 10. & 11. quæ videre poteris, quo-
niam ego non repeto. Et hanc declaratio-
nem interpretatiuam circa dubia ſententiæ,
quæ exequenda committitur tribunalium
ſuperiorum executori, quotidie facere vi-
demus abſque exceſſus reatu, aſſeſſoréſque
ſuper illis dubiis declarant. & vrget ratio.
nam omnia cenſentur ſibi commiſſa, quæ
ad expeditionem, & executionem ſunt ne-
ceſſaria. & cùm principale committitur, cur
43 non videbitur commiſſa hæc declaratio in-
terpretatiua, quemadmodum videmus in
fortiori caſu, prout eſt in hærede, in quem
non tranſire facultatem declarandi, dixi-
mus ſuprà ad prin. & tamen quando facultas
declarandi venit acceſſoriè ad contractum,
44 qui ad hæredem tranſit, tunc ſicuti tranſit
contractus, tranſit etiam facultas declaran-
di. ita Abb. conſ. 80. verſ. circa ſecundum. vo-
lum. 2. & pro limitatione ita ſcripſit Anton.
Gabriel commu. concluſion. lib. 6. tit. de regul.
iur. concluſ. 3. num. 79. & ſic dicendum venit,
45 vt à iuſta & legitima interpretatione facta
per executorem, ſecundùm ea, quæ dicta
ſunt, appellationi emiſſæ non eſſe deferen-
dum, tanquam nec ab ipſa executione, cui
declaratio interpretatiua ineſt, vt in terminis
docet d. Rotæ deciſio 100. Gratian. & Eſca-
cia vbi proximè, & nos latè in d. cap. 10. circa
liquidationem à numero 10. & ſuprà, vbi
latè & expreſsè probatur à contrario ſenſu
in d. l. ab executore. ff. de appellatio. & Docto-
ribus confeſtim citandis.
46 Interpretationem autem extraneam, &
remotam à ſenſu, & ſignificatione verbo-
rum, tanquam incongruam, & minimè
verbis ſententiæ, & rei, de qua agitur, con-
uenientem, facere executorem, non patitur,
Angel. in l. ſi quis intentione ambigua. ff. de iu-
diciis. verſiculo vlt. ſcias. B. in d. l. ab executore.
verſic. item ſi verba, colum. 2. Felin. in cap. qua-
liter & quando. verſ. ſecundò limita. & ideo in
cap. 2. verſ. hanc fallentiam limita. de libell. obla-
tio. Immol. & Angel. de Areti. in d. l. ab exe-
cutore. Bald. in l. ea quæ C. comminatio. epiſtol.
& in l. voluntatis. colum. vltim. verſicul. quæro ſi
ſtatutum. C. de fideicommiſſ. Angel. in l. ſi quis
intentio. colum. vltim. verſ. vltim. ſcias. ff. de iu-
dic. Immol. conſil. 21. in caſu præmiſſo colum. 2.
verſ. nec obſtat prædictis. lib. 2. Domini. in cap.
licèt verſ. præmiſſæ. nota. 3. de teſtam. Paul. Ca-
ſtrenſ. conſ. 338. quia exceptiones. colum. 2. lib. 1.
Franciſ. Areti. in l. 5. §. ſtipulatio. colum. 1. ver-
ſicul. ſed huic rationi ff. de verbor. obligatio. Iſſ.
in l. quidquid adſtringendæ. colum. 2. nota. 3. per
illum text. ff. de verbor. obligatio. Franciſc.
Purpur. in l. edita. colum. 18. & colum. 100. C.
de edendo. & ibi Areti. Alexand. in l. diuortio.
colum. 4. verſ. item dictum. ff. ſoluto matrimo. &
conſ. 28. viſis & accuratè ponderatis. colum. pe-
nult. verſ. non obſtat quòd magis ſenſus lib. 1. &
conſ. 56. viſo proceſſu. colum. 4. verſ. nec etiam
poteſt dici. lib. 2. Socin. in l. naturaliter. §. nihil
commune. colum. 7. verſ. ſed tu conſidera. ff. de
acquir. poſſ. Barba. conſ. 38. præclarè ſcripſit. co-
lum. 12. verſ. & ſi quiſpiam dixerit. lib. 2. Ste-
phanus Bertran. conſ. 269. viſo proceſſu num. 4.
lib. 5. Philipp. Decius in l. in ambiguis. ff. de
regul. iur. Ludouic. Bolog. in tractatu de indul-
gen. colum. 17. num. 83. Bald. in l. ſi vt propo-
nis. verſicul. & modo quæro. C. de execution. rei
iudicatæ. Rebuff. in l. quod iuſſit. nota. 2. nu-
mero 166. Anton. Gabriel. commu. concluſio.
lib. 6. tit. de regul. iur. concl. 3. num. 87. Tira-
quel. in l. ſi vnquam. verbo, libertis. num. 13.
Petr. Ferrarien. in praxi, in forma executio. ſen-
tentiæ diffin. verbo, publico nuntio. num. 12. in
fi. & ſeq. Auileſ. in c. prætor. in proœmio, verbo,
ordenanças ſub num. 19. verſ. & hoc niſi velit
facere.
Quia declaratio interpretatiua debet fieri 47
non perimendo, ſed exponendo, quæ dicta
ſunt, vt probat text. in cap. cum dilecti. de ac-
cuſatio. quem ad hoc notat, & commendat
Bald. in ſua Margarita. in verbo, interpretatio.
& in l. 1. in fin. C. de liber. præteritis. & in l. fin.
de interpretatio. in prin. ff. de legib. vbi ex eo-
dem text. docet interpretationem debere 48
eſſe veriſimilem, & poſt alios Tiraquel. vbi
proximè num. 14. qui num. præcedenti, inquit,
quòd vbi de ſignificatione vocabuli tracta- 49
tur, non eſt recurrendum ad arbitrium iu-
dicis.

50 Quibus adde, vt hæc declaratio inter-
pretatiua debet fieri, circa ea, quæ conti-
nentur in verbis ſententiæ, aliàs ſi fiat extra
limites verborum in ea contentorum, ita
vt declaratio concernat præiudicium tertij,
non dicetur declaratio interpretatiua, ſed
noua diſpoſitio iuſtiſſimè vocaretur. Paul.
Caſtrenſ. in l. hæredes palàm §. ſi quis poſt. verſ.
multoties & in Papa. ff. de teſtam. & in conſilio
338. verſ. ex prædictis patet. volu. 1. Feli. in cap.
cum olim. verſ. & adduci poteſt. de re iudi. Sar-
ner. in regul. de non tollend. iur. quæſti. quæſt. 13.
verſ. ſed aduertendum. Anto. Gabri. vbi ſuprà,
d. concluſ. 3. num. 62. faciunt quæ Tiraquell.
poſt alios ab eo citatos in repeti. l. ſi vnquam.
verbo, libertis. n. 15. C. de reuocan. donatio.
51 Quare meritò ab executore perperam
interpretante ſententiam velut excedente,
appellationi emiſſæ omnimodo eſſe defe-
rendum, quia tunc modum exequendi ex-
cedere dicitur. probat text. in d. l. ab executo-
re. ff. de appellatio. gloſſ. in l. ab executione. ver-
bo, excedat. C. quorum appellatio. non recip. gl.
optima in cap. quoad conſultatio. verbo, exceda-
tur. de ſenten. & re iudi. Bar. in d. l. ab execu-
tione. in fi. num. 6. Salicet. in l. fi. num. 1. in fin.
C. quando prouocare non eſt neceſſe. & poſt Feli.
in cap. ſuper quæſtio. in prin. colum. 2. de offic.
delega. tenet Simon de Prætis in tract. de in-
terpretatio. vltimar. volunt. volum. vlt. lib. 1.
interpretatione 1. dub. 3. colum. 12. numero 11.
fol. 40. Greg. Tholoſ. in tract. de appella. lib. 2.
cap. 11. ſub numero 1. Eſcacia in tractatu de ap-
pella. quæſtione 17. limi. 10. num. 52. Petr. de
Ferra. in prax. in form. executio. ſententiæ defi-
nitiuæ. verb. publico nuntio. numero 10. fol. mihi
283. in nouiori. Petr. Iacobi. in praxi, rubrica
de actione in fact. ex re iudicata. §. modus au-
tem executionis. colum. 4. Rebuff. in commenta.
tom. 1. tit. de ſenten. executio. artic. 7. gloſſ. 14.
num. 8. optima Rotæ deciſio 100. ex nouem
p. 1. diuerſo. per totam. Gratia. in diſceptatio.
52 forenſ. tom. 1. cap. 333. per totum. & huius do-
ctrinæ reddunt varia exempla Ferrarienſ.
quando ſententia ſcilicet loquitur de flore-
nis ſimpliciter, & executor vult interpreta-
ri de ducatis, cùm debeat intelligi de flore-
nis monetæ currentis, in quo inſiſtit con-
53 demnatus. Rebuff. autem exemplificat in
condemnato ad decem libras, & executor
interpretatur de Pariſienſibus, Sigiſmund.
Eſcac. fingit caſum in eo, qui Tholoſæ fuit
condemnatus ad ſoluendum decem aureos,
54 & executor interpretetur de aureis Solis,
quia eſt mala interpretatio, cùm de conſue-
tudine intelligatur de aureis paruis æſtima-
tis 27. ſolidis Turonenſibus, cum dimidio,
&c. aliis & ſimilibus modis exemplificat B.
in d. l. ab executione ſub num. 7. & ſub num. 15.
C. quorum appellationes non recipi. & ſimiliter
poteſt poni caſus in eo, qui fuit condemna- 55
tus ad beneficij reſtitutionem, & executor
interpretatur in diſtributionibus quotidia-
nis, oblationibus, & aliis obuentionibus in-
certis. item in condemnato ad fructus per- 56
ceptos, & interpretatur executor ad fructus,
qui percipi potuerunt. item in condẽnato in
expenſis, executor interpretetur etiam de
perſonalibus expenſis. vel quando iſto caſu 57
voluerit etiam declarare, & intelligere dam-
na, & alia exempla, de quibus latè ſuprà
hac 4. p. cap. 10. verſ. & huius doctrinæ n. 37.
cum ſeqq. & infinita inuenies in diſcurſu to-
tius huius tertiæ partis per ſingula capita.
Quemadmodum autem interpretationis 58
iniquitas detegatur, & probetur, nunc tra-
ctemus. & generaliter ex actis geſtis om-
nem exceſſum per executorem illatum, eſſe
probandum, latè probauimus ſuprà hac 4.
parte cap. 3. à numero 163. vbi vide. & in
ſpecie ac indiuidualiter ita probandam eſſe
iniquitatem executoris interpretantis, ſcili-
cet ex circunſtantiis, hoc eſt, ex his quæ acta
ſunt in principali cauſa, rei natura, & qua-
litate attenta, docet B. in l. ab executore. nu-
mero 15. verſic. venio ad tertiam partem. quem
referens etiam ſequitur Petr. Ioan. Ferrarien.
in practi. titulo de form. executio. ſenten. diffi-
nit. verſiculo publico nuntio. ſub num. 14. verſic.
diceret aliquis qualiter detegetur in hac appella-
tione iniquitas interpretantis, &c. fol. 284. in
nouioribus. plura reddentes exempla iis in
locis.
Quod corroboratur ex eo, quod ſuprà 59
diximus ad princip. huius capitis, verſiculo
aut agimus & loquimur, &c. num. 8. poſt
Bart. Immol. Alexand. Ang. Barba. Nicell.
Felin. Rebuff. in l. quod iuſſit. 2. nota. nume-
ro 165. ff. de re iudi. Anton. Gabriel. commun.
concluſio. lib. 6. titulo de regul. iur. concluſione 3.
numero 85. Auiles in cap. prætor. verbo, orde-
nanças. in proœmio à numero 19. Marqueſa. de
commiſſio. 1. p. cap. 3. ſub num. 43. & alios ibi
citatos, quòd illa tantùm permittitur exe-
cutori interpretatio, quæ facienda eſt ex ve-
riſimilibus coniecturis, ex actis, & deductis
in proceſſu, iuris regulis, diſpoſitione, & in-
terpretatione attentis, ac inſuper verbo-
rum ſignificatione, & rei natura ex ſupra-
dictis.
Iuris enim interpretatio tantum valet, 60
quantum propria verborum ſignificatio,
quod enim per legis interpretationem, ex
verbis, vel ratione concipi poteſt, perin-
de habetur, ac ſi eſſet expreſſum. l. nomi-
nis & rei. §. verbum ex legib. ff. de verbor. ſi-
gnifi. l. ſcire oportet. §. aliud. ff. de excuſatio. tuto.
l. non dubium C. de leg. Bal. in l. 3. §. quid ſi. ff. de
negotiis.

negotijs geſtis. & in l. eos. in prin. num. 16. C. de
appellatio. Manti. in tract. de contractib. lib. 1.
61 tit. 16. num. 12. & huiuſmodi interpretatio
ſub intellectione, iuris intellectiua dicitur,
non extenſiua. Bal. poſt gloſſam in l. quamuis.
in prin. & in l. ea quæ. colu. penul. verſ. 11. quæro.
C. de condictione indebiti. & in l. Gallus. §. quid ſi
is. nota. 4. de liber. & poſthu. & ibi Areti. num. 1.
Curtius Senior conſ. 80. nu. 2. Iſſ. in d. l. quam-
uis num. 6. & 7. & in auth. quas actiones. n. 17.
& infrà. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in l. in eum.
num. 3. & 4. ff. de in ius vocan. Decius conſ. 284.
colu. 2. verſ. cum iſta ratio. & conſ. 372. num. 5.
Rip. in l. fi. n. 143. & ſeqq. C. de reuocan. donatio.
Alexan. conſ. 2. num. 15. lib. 9. Angel. conſ. 321.
n. 3. Manti. vbi proximè.
62 Hinc eſt, quòd ſententia debet intelligi,
prout de iure ferri debuerat, debétque re-
duci ad ſenſum iuris, ac iuxta illud inter-
pretari. iudicis namque ſententia talis in
dubio eſſe intelligitur, qualis de iure eſſe
debuit, latè Borgni. Caualca. deciſ. 37. n. 53.
& deciſ. 27. num. 74. p. 2. Cæpol. conſ. 64. num. 4.
tom. 1. Petrus Surd. deciſ. 69. num. 8. poſt B. &
deciſ. 93. num. 26. Seraphi. deciſ. 984. num. 3.
63 tom. 1. quia verba iudicis debent intelligi
ſecundùm mentem iuris. Aymon Craueta
conſ. 74. num. 9. l. miles. §. iudicari. vbi Caſtrenſ.
ff. de re iudi. B. in l. ſi fund. §. in venditione verſ.
nota. ff. de pignoribus. Cæpola conſ. 57. duo fra-
tres. num. 5. in conſilijs ciuilibus. Alex. conſ. 46.
circa primum. num. 2. lib. 5. Caſtrenſ. conſ. 270.
num. 2. lib. 2. Alex. conſ. 46. circa princ. colu. 1.
lib. 5. Socin. conſ. 134. viſa petitione. colu. 3. in
prin. Menoch. conſ. 110. à num. 31. & ſeqq.
Caſtrenſ. conſ. 220. viſo puncto ſupradicto. colu.
1. lib. 2. Cardinal. Tuſc. practicar. conclu. tom. 7.
litera S. concl. 126. num. 8. num. 12. num. 13. 15.
64 25. & 26. & ideo in ſententia veniunt ea,
quæ legis diſpoſitione, aut præſumptione
ineſſe dicuntur, Matthæus de Afflict. in de-
ciſ. 315. Decius in l. ius noſtrum. ff. de regul. iur.
B. & Doctores in l. Iulian. ff. de condictio. indebi-
ti. Curtius Senior conſ. 74. Caſtren. in l. 1. C.
ſi plures ſunt à ſententia. Socin. conſ. 273. colu. 4.
lib. 2. Cuman. conſ. 53. Menoch. de arbitra.
caſu 69. Cardinal. Tuſc. in d. concl. 126. n. 113.
65 vbi num. 27. etiam aſſerit, quòd verba ſen-
tentiæ ſunt ciuiliter intelligenda, Roman.
conſ. 321. num. 4. Alexan. conſ. 2. num. 2. lib. 3. &
conſ. 46. n. 3. lib. 5.
66 Ideo ſententia debet interpretari, vt non
contineat iniuſtitiam, quia mens iudicis
non præſumitur velle facere iniuſtitiam, &
contra iuris diſpoſitionem. Bal. conſ. 56. fa-
ctum tale eſt. numer. 3. verſ. ijs præmiſſis. lib. 4.
Fulgoſ. conſ. 158. Domina Grabolina num. 2. &
3. Crauet. conſ. 45. num. 5. Paul. Caſtren. conſ.
270. viſo puncto. in prin. lib. 2. Oldrald. conſ. 66.
an ex delicto. Soci. conſ. 302. colu. 4. lib. 2. Dec.
conſ. 282. colu. 2. & infrà num. 25. & ſeqq. Soci.
conſ. 134. viſa petitione. colu. 3. in prin. lib. 1. Ay-
mon Crauet. conſ. 188. Feli. in c. ſignificaue-
runt. de exceptio. colu. 8. verſ. demum circa. Bal.
in l. 1. C. de negotijs geſt. Decius conſ. 43. colu. fi.
Bal. conſ. 218. colu. 1. lib. 3. Mateſila. ſingul. 20.
Crauet. conſ. 186. à num. 14. qui multa con-
gerit in propoſito. Imò à contrario interpre- 67
tatio facienda eſt, vt ſententia iuſta appa-
reat, cùm iuſta præſumatur, Pariſ. conſ. 111.
colu. 2. lib. 1. Anchara. conſ. 180. viſa. columna 2.
Areti. conſ. 106. colu. penul. in 3. dub. Menoch.
d. conſ. 110. num. 6. lib. 2. Ab. in c. ex literis. per
illum text. n. 6. de pignor. Soci. conſ. 2. quoniam
pleniſſimè. n. 2. lib. 4. Caſtrenſis conſ. 430. ſi quæ-
ritur colu. fi. lib. 1. & conſ. 136. viſis colu. penul.
in fi. lib. 1. & debet ſumi illa interpretatio,
quæ potius validet ſententiam, latè poſt plu-
rimos Cardi. Tuſc. practi. concluſio. tom. 7. lit. S.
concl. 126. n. 20. & 24.
Pariter etiam ſententiæ dubiæ interpre- 68
tatio ſumitur ex actis, probationibus, & pro-
ceſſu, cùm præſumatur lata ex cauſa, quæ
ex actis apparet, & in eis fuit adducta, l. 3. C.
de ſenten. quæ ſine cert. quantitate. Alexan.
conſ. 12. attentis narratis num. 3. & 4. lib. 7. Pa-
riſ. in c. aduerſar. colu. penul. in fi. de exceptio. Za-
barel. conſ. 72. B. in l. Iulian. num. 4. de condictio.
indebiti. & in l. ait prætor. §. ſi iudex. ff. de re iu-
dica. Corneus conſ. 126. per totum lib. 4. Crauet.
conſ. 23. num. 2. Bal. in l. ſi ſeruus plurium. §. ſi
minor. ff. de lega. 1. vbi latè Alexan. gl. in l. ſi
quis ad exhiben. ff. de execut. rei iudi. Iſſ. conſ. 98.
accedo. colu. fi. lib. 1. Corneus conſ. 10. colu. 3. lib. 2.
Socin. conſ. 181. num. 79. lib. 2. Signorol. conſ.
103. n. 4. Natta conſ. 473. n. 8. Menoch. conſ. 110.
n. 48. lib. 2. Alexan. conſ. 182. in cauſa & lite. in
princ. lib. 6.
Et quòd ſententia dubia, & obſcura de- 69
claretur, & interpretetur per acta, quia acta
ſunt vehiculum ad ſententiam, & ideo ſen-
tentia ex mente actorum aperitur, & de-
claratur, tradunt Bal. & Alexan. in l. ex morte.
ff. ad l. Aquil. Feli. in c. aduerſario tuo. numer. 4.
verſ. cognoſcitur autem ex actis. vbi latè de ex-
ceptio. Angel. de maleſi. verb. ad querel. num. 85.
in fi. verſ. ſi verò eſt lata ſimpliciter. & ibi Au-
guſti. in additio. n. 88. in fi. verſ. cuius opinio-
nem. & ante hos Syn. in l. 1. n. 9. C. quando ci-
uilis actio criminali præiudicet. & ibi etiam Al-
beri. num. 7. verſ. quid in dubio. Salicet. colu. 3.
in fi. num. 10. verſ. aut dubitatur. Foller. in pract.
crimi. canon. cap. 35. num. 11. Cardi. Zabarel.
in c. de his. colu. 2. in prin. num. 4. verſ. quid in
dubio, & ibi Feli. num. 8. & Mari. n. 32. verſ.
nec obſtat. el 2. de accuſatio. optimè Proſper.
Fari. in practi. crimi. tom. 1. quæſt. 4. num. 28.
vbi plures allegat, & Caſtr. & B. poſt gloſſam